УДК [330.341.1.001.572:338.432]:502.131

DOI: 10.31521/2313-092X/2021-3(111)-3

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ОЦІНКИ ФОРМУВАННЯ ІННОВАЦІЙНОЇ МОДЕЛІ АГРАРНОГО СЕКТОРА НА ЗАСАДАХ СТАЛОГО РОЗВИТКУ

В. П. Рибачук, кандидат економічних наук
ORCID ID: 0000-0001-9153-9674
Миколаївський національний аграрний університет

У статті досліджено теоретико-методологічні засади оцінки і проведено концептуальний аналіз основ формування інноваційної моделі аграрного сектора на засадах сталого розвитку. Розкрито методологічний контекст формування інноваційної моделі на засадах сталого розвитку, враховуючи критичну важливість аграрного сектора як системи, у якій реалізуються відносини для гарантування національної продовольчої безпеки. Запропоновано стратегічні пріоритети, ідеологічні орієнтири для реалізації концепції сталості в аграрному секторі економіки в рамках вирішення завдання інноватизації галузі з наступним підвищенням її конкурентоспроможності. Методологічно співставлено й імплементовано в систему наукового дискурсу аспект впровадження заходів реалізації цілей сталого розвитку в рамках формування інноваційної моделі агропромислового сектора.

***Ключові слова**: аграрний сектор, інноваційна модель, сталий розвиток, інноватизація галузі.*

Постановка проблеми. Концепція засад сталого розвитку сьогодні є пріоритетною для побудови і забезпечення ефективності економічних систем, а також позиціювання критеріїв результативності господарювання. Аграрний сектор як особлива у соціально-економічному та господарському значенні галузь для досягнення принципів сталості потребує конструктивної організації інновацій. У зв'язку з цим досягнення критеріїв сталості не є можливим без побудови інноваційної моделі в аграрному секторі, тому завжди на часі поглиблення теоретико-методологічних оцінок її формування. Проблема розглядається загалом у руслі задоволення необхідності врахування особливостей стану конкурентного середовища діяльності суб'єктів господарювання і засад функціонування аграрного сектора економіки. З огляду на сучасний стан економічних взаємовідносин в аграрному секторі України, проблема формування інноваційної моделі на засадах сталого розвитку є критичною та потребує постійного додаткового теоретико-методологічного осмислення з оцінкою й визначенням організаційно-економічних пріоритетів її вирішення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Концепція інноваційної моделі економіки у взаємозв'язку з елементами ідеології сталого розвитку зокрема щодо аграрного сектора, сформувалася завдяки науковому осмисленню засад діяльності організацій та систем сприяння задоволенню всезростаючих потреб, підвищенню продуктивності праці тощо. Загальнотеоретичні, базові дослідження питань інновацій, складових сталого розвитку у своїх працях здійснили А. Сміт [1], Й. Шумпетер [2], Дж. Гелбрейт [3], Б. Санто [4], М. Туган-Барановський [5] та інші. Галузева специфіка інновацій в аграрний сектор разом із визначенням шляхів досягнення конкурентоспроможності, підприємницької активності відзначена у наукових працях і практичних рекомендаціях О. Крисального [6], В. Шебаніна [7], О. Шпикуляка [8], В. Покотилової [9], В. Гейця [10], С. Володіна [11], Л. Курило [12]. Акцентований наголос на ідеології сталого розвитку у контексті різних аспектів функціонування агросектора здійснено у працях М. Хвесика [13; 17], П. Саблука [14], Ю. Лупенка [15; 16], М. Маліка [17; 18], а також відзначено у нормативно-методичних [19; 20] та інших публікаціях [21-30].

У розвиток зазначеного напряму досліджень пропонуємо поглибити теоретико-методологічні оцінки формування інноваційної моделі аграрного сектора на засадах сталості з акцентом на організаційно-регулятивній складовій. Вважаємо таке теоретико-методологічне поглиблення логічним з еволюцією системи аграрного господарювання, зміною пріоритетів визначення та забезпечення його соціально-економічної ефективності.

Мета статті – поглибити теоретико-методологічні оцінки формування інноваційної моделі аграрного сектора на засадах сталого розвитку.

© Рибачук В. П., 2021

Виклад основного матеріалу дослідження. Формування інноваційної моделі класичний спосіб для держави, організації, галузі досягти: прогресу у соціально-економічному розвитку, про що зокрема відзначено у науковій праці Дж. Гелбрейта [23], апробовано досвідом Г. Форда [24]; ефективної дифузії інновацій, особливо у надзвичайно консервативному секторі, яким наприклад є фермерство, про що зазначав Еверетт М. Роджерс [25]; формування ефективного потенціалу енергетичної незалежності за рахунок використання відновлюваних джерел енергії – висновок Г. Калетніка [26]. Зазначений перелік теоретико-методологічних і практичних висновків щодо відсутності альтернативи формуванню інноваційної моделі аграрного сектора на засадах сталого розвитку не є вичерпним, проте засвідчує підтвердження цієї наукової істини практикою.

Розкриваючи дане питання з прив'язкою до аграрного сектора економіки України, відзначаємо наявність системних можливостей і загальну необхідність перебудови засад організації функціонування галузі з сировинної моделі на високотехнологічну, що втілює практики руху до сталого розвитку. Відзначаємо, що, володіючи достатньо конкурентоспроможним ресурсним потенціалом аграрного сектора, наша держава щороку встановлює світові рекорди у виробництві окремих видів сільськогосподарської продукції. Проте домінує здебільшого у сировинних секторах (зернові, насіння соняшнику, ріпак). Щоразу встановлюючи рекорди з виробництва сировини, український аграрний сектор віддаляється від принципів сталого розвитку, на що спрямовуються і засади інноваційної моделі (інновації активно залучаються переважно у сектор налагодження конкурентоспроможного виробництва кількох сільськогосподарських культур – експортоорієнтованих). Відповідно поза увагою практики поки що залишаються такі важливі аспекти забезпечення сталого розвитку, досягнення цілей ООН [19] і національної їх імплементації [20-22] як: «зелена» енергетика [26; 27] – особливо на локальному рівні забезпечення нею сільських домогосподарств; вторинна переробка невикористаного продовольства і сільськогосподарської продукції; органічне сільське господарство; системний розвиток тваринництва; посилення ролі й інноваційний розвиток сімейного фермерства [18]; удосконалення системи підготовки кадрів аграрних спеціальностей [7; 12; 30].

Враховуючи наведені проблемні аргументи функціональної оцінки характеру відносин в системі побудови інноваційної моделі і її відношення до впровадження засад сталого розвитку аграрного сектора економіки України, варто звернути увагу на актуальні світові тенденції, які інші вчені характеризують наступним чином: «… стратегія економічного розвитку, що спиралася на експорт, себе вичерпала. Країни досягнуть кращих результатів, якщо у своїх стратегіях щодо економічного зростання орієнтуватимуться на більш важливу роль підвищення попиту на внутрішньому ринку, підвищення заробітної плати, зміцнення державного сектора і, на додаток, – на задоволення попиту за рахунок розвитку внутрішнього виробництва у тих видах діяльності, які належать до переробної промисловості, – що особливо важливо. Віддача від них підвищується за рахунок «технологічної креативності, що з часом посилить і роль експорту» [10]. Вважається, що довгий час у світі, це стосується й галузі агропромислового виробництва (авт.), домінувала так звана комерційна експансія, що вела в розширення експорту, тим самим виступаючи моделлю економічного зростання [10]. Для України, для її агросектора модель має ще й сировинний характер, а для виходу з «кризи добробуту» слід переходити на інноваційну модель – це головний пріоритет.

Інноваційна модель у розробці-впровадженні стратегічних пріоритетів державної політики на усіх рінях імплементації управлінських рішень повинна стати нормою. Лише така загальноконтекстна пропозиція у своїй практичній реалізації, виходячи із результатів науково-аналітичних оцінок стану аграрного сектора національної економіки, його науково-інноваційного забезпечення, а також підприємницької складової, вважається нами конструктивною базою для розроблення інструментарію переходу галузі до сталого розвитку і, головне ,– забезпечення формування інноваційної моделі.

Саме інноваційна модель є визнаним орієнтиром стратегічних контурів розвитку агросектора, який бажаний для досягнення, адже дає можливість сконструювати такий тип взаємодії продуктивних сил і здійснення виробничих відносин, що несе в собі підвалини прогресивності.

Інноваційність розвитку аграрного сектора у практичному сенсі як якість розвитку фактично забезпечує відповідний рівень технологій виробництва сільськогосподарської продукції і продовольства, енергозбереження, сталості, відновлюваності ресурсів. Тобто впроваджувані в результаті проходження інноваційного процесу агроінновації становлять конструкцію ефектів сталості, конкурентоспроможності, продовольчої та енергетичної безпеки тощо. Множинність агроінновацій системна, зв'язок же з природою самої галузі, її залежність від кліматичних, погодних умов унормовує значні ризики, які можуть нівельовувати інноваційність, позитивний ефект – значно частіше, ніж в інших сферах підприємницької діяльності. Наслідки інноваційного процесу не можуть

вважатися безумовно досяжними, тому у фундаментальному розумінні теорії інноваційної моделі агросектора є чимало відмінностей від класичного інноваційного процесу.

Виходячи зі змісту теоретико-методологічних напрацювань і аналітичних узагальнень характеристик моделі аграрного сектора й одноіменнного виробництва, яка визнана ресурсно-сировинною, вимальовуються цілком зрозумілі пріоритети, які необхідно впроваджувати перш за все на інституційному рівні для успішної реалізації концепції сталості.

Серед стратегічних пріоритетів або ідеологічних орієнтирів вбачаємо наступні:

- формування і утвердження національної ідеї агропромислового виробництва як базової галузі для досягнення національного добробуту;
- визначення пріоритетів державної аграрної політики з урахуванням ідеї спеціалізації агропродовольчого комплексу, відповідно до його природно-економічного й ресурсного потенціалу для формування галузі як загальнонаціонального бренду;
- безумовна підтримка вітчизняної аграрної науки і освіти всупереч світовим тенденціям їх глобалізації;
- підтримка аграрних підприємців, які сприяють впровадженню інновацій у розвиток сільських територій і виробляють продукцію відновлюваного, екологічно спрямованого типу;
- стимулювання інновацій у переробну галузь і розвиток інфраструктури;
- вироблення стратегії переходу від постачання на зовнішні ринки аграрної сировини до продукції з високою доданою вартістю;
- поступове перетворення України, її аграрного сектора на загальнодержавному і регіональному рівні у світовий «центр» розвитку сталого агрогосподарювання з розвинутим екоземлеробством, біоенергетикою тощо;
- введення аграрної галузі в систему національних пріоритетів її розбудови як безумовного гаранта національної безпеки в економічній, соціальній, екологічній, інноваційній сферах людської життєдіяльності.

Сьогодні у розробленні пропозицій та обґрунтуванні напрямів розвитку агропромислового виробництва у форматі інноваційної моделі науковці звертають увагу на удосконалення умов інновацій, з чим можна загалом погодитися, адже від рівня сприятливості соціально-економічного середовища залежить ефективність інноваційної діяльності. Впровадження інновацій тут означає формування стійкого, логічно-упорядкованого ринкового механізму входження наукових розробок у виробничий процес аграрного комплексу. Іншими словами – це створення організаційно-упорядкованої системи за участю наукових та навчальних установ, держави, виробничих структур, яка б забезпечувала умови, можливості трансферу інновацій у виробництво. Тим більше, в умовах України лише формування інноваційної моделі аграрного сектора дасть змогу перетворити його на галузь з виробництва товарів з високою доданою вартістю, рушійну силу економічного зростання.

Для цього потрібна ефективна інноваційна політика проривного, креативного спрямування. Доведено необхідність бюджетно-податкового стимулювання інноваційної діяльності в Україні. Ми також вважаємо цей регуляторний важіль одним із важливих у формуванні національної, регіональної ідеології підтримки становлення інноваційної моделі агропромислового виробництва. Без національно-ідентичної традиціям господарювання ідеології підтримки інноваційного розвитку ефективність галузі залишатиметься низькою, зокрема в соціально-економічному вимірі, вимірі сталого господарювання. Без інновацій «зелена» модель є недосяжною, а також взагалі інноваційна національно-ідентична модель, яка б позиціонувалася як механізм інноваційного прориву.

Пріоритетом повинна стати державна й інституційно-правова підтримка ефективного використання інноваційного потенціалу агропродовольчого сектора як на рівні галузі, так і на рівні конкретних підприємницьких структур. Національним пріоритетом, який закріплюватиме за Україною статус високоінноваційного агропромислового лідера у світі, на відміну від «сировинного» статусу сьогодення, вважаємо шлях побудови збалансованого організаційно-економічного, екологічного та соціального розвитку галузі на основі активного процесу розробки-впровадження у виробництво вітчизняних агроінновацій, а також в освіту і науку. Це комплексний ідеологічний пріоритет, який ми вважаємо основою концепції сталого розвитку у формуванні інноваційної моделі, але з обов'язково безумовним врахуванням пріоритетів науково обґрунтованої спеціалізації регіонів. Дана ідеологія визначена нами, виходячи з результатів аналітичних оцінок розвитку аграрного сектора і виробництва

Щодо засад і пріоритетів формування інноваційної моделі аграрного сектора потрібно визначитися на державному рівні з розробленням державної аграрної політики в пріоритетах сталого розвитку (рис. 1).

Вважаємо, що це по суті мають бути суспільні посили навіть з короткостроковими стимулами примусового характеру, які певною мірою не задовольняють «інтереси» великого аграрного капіталу, якому така модель (інноваційна) з високоінтелектуальним суспільством, висококонкурентним прозорим, а, значить, демонополізованим ринком, розвинутим місцевим

самоврядуванням не потрібна, бо збільшує ризики для бізнесу.

Проте іншого шляху не може бути, адже подальше закріплення України за рівнем дохідної бази життя, серед країн «третього світу», призведе до невідворотної втрати високопотужного національного агропромислового потенціалу.

Інституційно прийнятним вважаємо той факт, що інноваційна модель аграрного сектора – це інструментарій, механізм забезпечення сталого розвитку, вона вбудовується відповідно державною політикою в систему організації практики управління відносинами учасників аграрного ринку. У заданому контексті концептуального бачення проблеми повинна бути вбудована функціональна основа або концептуальна схема упровадження принципів сталості з урахуванням того, що сільське господарство є середовищем життя і господарювання одночасно. Першоосновою для означення концепції мають бути чітко визначені контури або «точки дотику» (див. рис.), на які слід орієнтуватися у розробленні інноваційної політики.

Комплексною проблемою, яка засвідчує головні пріоритети побудови інноваційної моделі, є натуральний, кон'юнктурний, деінноваційний, сировинний характер продуктивності праці, ефективності виробництва; системне погіршення функціональності й результативності розвитку структури науково-освітнього забезпечення галузі; «споживацький» характер щодо пріоритетів використання ресурсів, підприємницької діяльності; низький рівень ефективності впровадження інновацій в аграрний сектор економіки і значна їх невідповідність принципам сталого відновлюваного розвитку; загальна усталеність ресурсної моделі з низьким рівнем інтелектуалізації праці; переважання кількісних орієнтирів над якісними у здійсненні аграрної політики підтримки галузі; відірваність виробника від проблем забезпечення сталого функціонування агроекосистеми; системний відтік дослідників з аграрної науки і другорядність її статусу.

Рис. **Пріоритети сталого розвитку й інноваційної моделі аграрного сектора економіки**

Джерело: визначено автором на основі власних досліджень

Виокремлення заданих «точок дотику» здійснено, зважаючи на проблеми, які сьогодні існують у функціонуванні національної, регіональної системи агропромислового виробництва й підтверджені емпіричними оцінками стану справ в різних формаціях ефективності (соціальної, економічної, екологічної, інституційної, інноваційної).

Реальність побудови інноваційної моделі в заданих нами інституційних орієнтирах є проблемою, без вирішення якої поступальний розвиток галузі неможливий, допоки інтенсивно не буде задіяний пріоритет системних, проривних інновацій, не лише в експортному сегменті виробництва сировини. Потрібно ідеологічно й практично підлаштувати засади національної та регіональної моделі розвитку аграрного сектора України під цілі сталого розвитку, визнані світовою спільнотою (табл.).

Одним із важливих пріоритетів моделі розвитку агросектора виробництва є необхідність «подолання існуючого розриву в конкурентоспроможності, що потребує суттєвих змін, не в останню чергу у технологіях, у тому числі управлінських, за рахунок відповідного інвестування та зміни в системі підготовки кадрів» [10]. Паралельно слід розробити й реалізовувати регуляторну політику у сфері інноваційного розвитку, ціллю якої повинно стати зниження рівня технологічної залежності і курс на модернізацію агропромислової галузі в усіх її сегментах, включаючи науково-освітнє забезпечення.

Таблиця

Цілі сталого розвитку та контури їх імплементації через побудову інноваційної моделі аграрного сектора

Цілі сталого розвитку	Контури імплементації в інноваційній моделі через розробку ефективних інновацій
Подолання бідності	Впровадження проривних інновацій у розвиток підприємницької діяльності для забезпечення зросту дохідності бізнесу і підвищення вартості робочої сили в системі здійснення аграрної праці
Вирішення проблем голоду	Гарантування стабільного виробництва достатньої кількості високоякісного продовольства
Підтримка хорошого здоров'я	Системний інноваційний контроль якості вироблених і споживаних продуктів харчування та інших товарі в сільськогосподарського походження
Якісна освіта	Розробка і впровадження інноваційних програм підготовки кадрів для села
Гендерна рівність	Забезпечення дотримання правил рівнодоступності участі чоловіків і жінок в системі визначення пріоритетів розвитку сектора
Чиста вода та належні санітарні умови	Запровадження передових стандартів якості води і способів її дотримання й також створення життєприйнятних санітарних умов розвитку агроекосистеми
Використання відновлюваної енергії	Формування і інноваційної безвідходної системи аграрного виробництва на засадах переробки органічних відходів агропродовольчої системи на енергію з наступним її використанням в соціоекономічній системі розвитку
Достойні робочі місця й економічне зростання	Створення інновацій для забезпечення гідних умов агропромислової праці за конструктивного симбіозу доходів і трудового мікроклімату
Інновації й інфраструктура	Системна підтримка аграрної науки в формації національного пріоритету і створення якісної, доступної, функціональної інфраструктури сільського розвитку
Зменшення нерівності	Структуризація доходів зайнятих в агропромисловому виробництві за справедливої оцінки вкладень власності і праці
Розвиток міст та спільнот відповідно до принципів сталого розвитку	Перспектива інноватизації відносин в системі «місто-село» на засадах взаємообумовлюючого сталого розвитку
Відповідальне споживання	Раціоналізація продовольчого забезпечення
Захист планети	Використання лише природніх відновлюваних факторів організації аграрної життєдіяльності
Забезпечення життя під водою	Збереження водойм і впровадження інновацій сталої аквакультури
Забезпечення життя на землі	Поступ до сталої, екологічно відновлюваної системи людської життєдіяльності в аграрному секторі
Мир і справедливість	Справедливий розподіл аграрних благ
Співпраця заради досягнення цілей	Аграрна діяльність на партнерських засадах

Джерело: запропоновані автором на основі результатів досліджень і методологічних узагальнень

Адаптованість інноваційної моделі до цілого ряду вимог, а також потенціалу виробників є вкрай важливим фактом забезпечення її функціональності. Важливо створити стійкі передумови системної інноваційної активності суб'єктів господарювання в аграрній виробничій системі, а також їхньої взаємодії з усіма учасниками ринку інновацій. Модель взаємодії повинна відповідати потребам і тенденціям розвитку агропромислового підприємництва. У зазначеному контексті інституційна політика держави та уповноважених нею органів повинна створювати сталі передумови для ефективної підприємницької діяльності, що забезпечить рух до інноваційної моделі

Функціональним ключем до побудови інноваційної моделі агропромислового виробництва регіону є інституційне сприяння росту інноваційної активності підприємств: від виробництва сільськогосподарської продукції, сировини, до підприємств з її переробки. Організаційно-структурно серед підприємств – учасників аграрного ринку, які, на нашу думку, мають безпосереднє відношення до формування інноваційної моделі, слід виділити підприємства і структури з виробництва сільськогосподарської продукції усіх форм власності і господарювання; підприємства, організації – суб'єкти ринкової інфраструктури, у тому числі інноваційної; переробні підприємства.

Загалом для досягнення видимих успіхів у згаданому процесі необхідно спершу ліквідувати дисбаланс в рівнях інноваційності, коли крупні, фінансово міцні підприємства мають безмежний доступ до передових технологій, а дрібні, малі і навіть середні не мають фінансової можливості купувати новітні засоби виробництва. Цей парадокс повинна усунути держава, і тут не обов'язково мають бути задіяні важелі фінансового характеру, вирішального значення набуває інституційна підтримка – формування сприятливих інституційних умов розвитку ринку інновацій. Завдяки посиленню інноваційної спрямованості підприємств у розвитку агропромислового виробництва можна буде вирішити чимало проблем.

Центральну роль у забезпеченні результативного переходу на інноваційну модель мають відігравати установи науково-освітньої сфери, які займаються підготовкою кадрів та творенням інновацій. Потрібно забезпечити, перш за усе, достатній рівень фінансування цих установ і ідеологічну, інституційну державну підтримку. При створенні інноваційної моделі поряд із наявним ресурсним потенціалом галузі виключного значення набувають інституції – правові, організаційно-управлінські, функціонально-господарські, а також інфраструктурні.

Вибудовуючи заявлену систему інституційного забезпечення, потрібно обов'язково враховувати загальнодержавний процес інноватизації економіки, галузі, адже тут не може бути замкнутості, бо все відбувається в середовищі глобальної конкуренції. У концептуальному плані тут слід говорити про інституційний каркас організації формування інноваційної моделі, а також створення умов для ефективного її функціонування. Це вельми складний процес, процес не одномоментний і потребує усебічного врахування нетипових інституційних ознак змінного середовища господарювання у тому числі стосовно складових саморегулювання.

Інституційна політика визначена інституціями, зрозумілі «правилами гри», - це перше, що потрібно для системного впровадження інновацій, приходу в галузь інвестицій агропромислового виробництва. Це усі дії суб'єктів, від генерування інновацій до їх безпосереднього використання на практиці здійснення виробництва й інфраструктурного обслуговування, інституційного регулювання. Акцент робимо на використанні зарубіжного досвіду впровадження інноваційної моделі, який міг би скласти інституційну основу цього процесу. Це, на наше переконання, вихід із складної ситуації посилення конкуренції і необхідності утримання конкурентності на ринку.

Проте не слід забувати про інституційно-правове забезпечення створення правового поля діяльності учасників інноваційної моделі. Від цього слід відштовхуватися, і в цьому плані державою вже багато зроблено, нормативні акти характеризуються широкоплановістю підтримки інновацій – проблема лише у фінансовому забезпеченні. За різних причин й ризиків можливості практичного втілення пріоритетів інноваційної моделі залишаються поки що можливостями. Це серйозна прогалина, заповнити яку можна лише із зростанням рівня довіри в агробізнесовому секторі національної економіки і до держави, яка наділена повноваженнями для розбудови ефективної системи інституцій інноваційного розвитку.

Вважаємо, що в аграрному секторі виробництва є достатній потенціал для впровадження інновацій, і як наслідок – зростання обсягів виробництва перш за усе – у тваринництві. Проте для реалізації потенціалу за рахунок впровадження перспективних інноваційних проектів необхідно інституційно:

1) удосконалити механізм державної підтримки виробників, які впроваджують

інноваці, роблячи акцент на цільовому їх фінансуванні;

2) організувати ефективну дорадчу діяльність із забезпеченням безперешкодного доступу до інформаційних та фінансових ресурсів;

3) стимулювати розвиток сільськогосподарської кооперації як виробничої, так і обслуговуючої;

4) сформувати систему забезпечення ресурсного наповнення системи мікрокредитування аграрного виробництва;

5) налагодити систему інноваційного забезпечення розвитку дрібних виробників, зокрема сімейних ферм.

Вибудовуючи концепцію інноваційної моделі, необхідно вести мову про організаційно-регулятивне залучення до її функціонування, по можливості, усіх категорій господарюючих суб'єктів, включаючи господарства населення. Їх також потрібно залучити в систему інноваційного розвитку, зокрема через механізм кооперування, щоб надати їм можливість використовувати новітні розробки й технології виробництва продукції на своєму рівні. Сенс в цьому, безумовно, є, адже господарства населення, виробляючи доволі значну частку продукції у загальнодержавному обсязі, по суті не мають можливості використовувати новітні технології. Цей факт істотно знижує продуктивність виробничих активів, зокрема землі.

З формуванням інноваційної моделі як інституційного орієнтиру регулювання інноваційного розвитку аграрного сектора економіки з'являється фактична можливість досягнення наступних глобально-стратегічних цілей: визначення і постійне конструктивне коригування соціально-економічних і екологічних проблем; впровадження сталої екологічної політики і забезпечення раціонального використання природних ресурсів; створення і запровадження проривних інновацій аграрного спрямування у виробничому й соціальному сегменті розвитку; стабілізація інвестиційного клімату, стійкої довіри інвесторів до галузі; гарантування якості і безпечності сталого розвитку; збереження аграрних ресурсів для майбутніх поколінь на засадах інноватизації природо- і землекористування.

Справедливою, обґрунтованою вважаємо позицію В. Покотилової про те, що для переходу економіки на інноваційну модель необхідні відповідні ресурси, спрямовані на розроблення та впровадження новітніх технологій і виробництв, а також системність інновацій, створення інституційних умов, які стимулюють інноваційні процеси [9]. Креативними завданнями, вирішення яких, на нашу думку, сприятимуть поступу до інноваційної моделі агропромислового виробництва, є такі: поліпшення фінансового забезпечення наукової діяльності; підвищення результатів у створенні та впровадженні інновацій; збереження існуючого наукового потенціалу та його посилення відповідно викликів конкурентного ринку; формування функціональної інституційної інфраструктури ринку аграрних інновацій, оскільки вони наслідують галузеву специфіку; розроблення і реалізація національно-ідентичної агроінноваційної політики з концентрацією «зусиль» на потенційно найбільш конкурентоспроможних видах діяльності.

Висновки. Вважаємо, що інноваційна модель розвитку аграрного сектора повинна враховувати інноваційний, виробничий, ресурсний потенціал з обов'язковим їх поєднанням у форматі узгодження з інноваційною політикою держави та перспективами конкурентоспроможності. У цьому, на нашу думку, інституційна конструкція засад формування, впровадження і реалізації інституційних пріоритетів регулювання. Але слід зауважити – інноваційна модель не повинна позиціонуватися як система, замкнута в регіональних контурах, адже економічна діяльність виходить далеко за межі держави.

Список використаних джерел:

1. Сміт А. Дослідження про природу і причини багатства народів / пер. з англ. О. Васильєва, М. Межевікіної, А. Малівського. Київ, 2018. 736 с.
2. Шумпетер Й. А. Теорія економічного розвитку : дослідження прибутків, капіталу, кредиту, відсотка та економічного циклу. Київ, 2011. 242 с.
3. Гелбрейт Дж. Новое индустриальное общество [пер. с англ. Л. Я. Розовского, Ю. Б. Кочеврина, Б. П. Лихачева, С. А. Батасова]. Москва. Прогресс, 1969. 480 с.
4. Санто Б. Инновация как средство экономического развития: пер. с венгер. /Б. Санто. Москва.: Прогресс, 1990. 307 с.
5. Туган-Барановский М. И. Промышленные кризисы/ Репр. Издание 1900. К. : Наук. думка, 1996.
6. Крисальний О. В. Організаційно-економічні особливості інноваційної діяльності. *Економіка АПК.*2005. №8. С. 10 – 13.
7. Шебанін В. С. Наукове забезпечення інноваційного розвитку АПК як пріоритетний напрям діяльності аграрного університету. *Економіка АПК.*2014. № 7. С. 19 – 25.

8. Шпикуляк О. Г. Розвиток інститутів інноваційної діяльності в аграрній сфері: теоретичний аспект. *Економіка АПК.*2012. №5. С. 131 – 138.
9. Покотилова В. І. Управління інноваційною діяльністю в аграрному виробництві : монографія. Київ. ННЦ ІАЕ, 2008. 304 с.
10. Геєць В. М. Економіка України: ключові проблеми і перспективи. *Економіка і прогнозування*. 2016. №1. С. 7 – 22.
11. Володін С. А. Модель інноваційного розвитку аграрної науки на прикладі системи НААН. *Інноваційна економіка*. 2014. № 3. С. 5–24.
12. Курило Л. Організаційна складова реформування аграрної науки і освіти. *Вісник Сумського національного аграрного університету.* Фінанси і кредит. 2013. № 1. С. 218–221.
13. Хвесик М. А., Обиход Г. О. Новітній вимір екологічних викликів та загроз сталому розвитку в епоху глобалізації. *Економіка природокористування і сталий розвиток*. 2018. №3-4 (22 - 23). С. 5-18.
14. Організаційно-економічна модернізація аграрної сфери: наукова доповідь / за заг. ред. акад. НААН П. Т. Саблука. Київ: ННЦ ІАЕ, 2011. 342 с.
15. Перспективні форми організації господарської діяльності на селі : наукова доповідь / Ю. О. Лупенко та ін. Київ: ІАЕ, 2019. 114 с.
16. Стратегічні напрями сталого розвитку сільських територій на період до 2030 року / Лупенко Ю. О., Малік М. Й., Булавка О. Г. та ін.; за ред. Ю. О. Лупенка. Київ: ННЦ «ІАЕ», 2020. 60 с.
17. Малік М. Й., Хвесик М. А. Сталий розвиток сільських територій на засадах раціонального природокористування та екологобезпечного агропромислового виробництва. *Економіка АПК.*2010. № 5. С. 3–12.
18. Малік М. Й., Шпикуляк О. Г., Мамчур В. А. Реалізація цілей сталого розвитку України в контексті трансформації особистих селянських господарств у сімейні фермерські. *Економіка природокористування і сталий розвиток*. Київ: ДУ ІЕПСР НАН України, 2020. № 7 (26). С. 21-31.
19. Резолюція Генеральної Асамблеї ООН «Перетворення нашого світу: Порядок денний у сфері сталого розвитку до 2030 року» № 70/1 від 25.09.2015 р. URL : http://21.helsinki.org.ua/files/docs/1549390386. pdf.
20. Про Цілі сталого розвитку України на період до 2030 року: Указ Президента / Законодавство України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/722/2019.
21. Національна парадигма сталого розвитку України / за заг. ред. акад. НАН України, д.т.н., проф., заслуженого діяча науки і техніки України Б. Є. Патона. Вид. 2-ге, переробл. і доповн. Київ: Державна установа «Інститут економіки природокористування та сталого розвитку Національної академії наук України», 2016. 72 с.
22. Україна 2030: Доктрина збалансованого розвитку - Вид. друге. Львів: Кальварія, 2017. 164 с.
23. Гэлбрейт, Джон Кеннет. Общество изобилия [перевод с английского; науч. ред. российского издания С. Д. Бодрунов]. Москва: Олимп-Бизнес, 2018. 404 с.
24. Форд Генрі. Моє життя та робота / пер. з англ. Уляни Джаман. Київ: Наш Формат, 2016. 344 с.
25. Роджерс, Еверетт М. Дифузія інновацій / Пер. з англ. Василя Старка. Київ: Києво-Могилянська академія, 2009. 591 с.
26. Калетнік Г. М Біопаливо: продовольча, енергетична та екологічна безпека України. Київ: Хай-Тек Прес, 2010. 516 с.
27. Shpykuliak O., Bilokinna I. «Green» cooperatives in the formation of an institutional mechanism of development of alternative power engineering in the agrarian sector of the economy. *Baltic Journal of Economic Studies*. 2019. Vol. 5. №2. P. 249–255. URL: https://doi.org/10.30525/2256-0742/2019-5-2-249-255.
28. Бондар О. І. РІО+20 – шлях до сталого розвитку: оцінки та перспективи. *Екологічні науки*. 2012. № 1. С. 6–14.
29. Гайдуцький І. П. Інвестування низьковуглецевої економіки: теорія, методологія, практика: монографія. Київ: Інформаційні системи, 2014. 373 с.
30. Шпикуляк О. Г. Кадровий потенціал та його формування в аграрних підприємствах. *Економіка АПК.* 2004. №1. С. 155–159.

В. П. Рыбачук. **Теоретико-методологические оценки формирования инновационной модели аграрного сектора на принципах устойчивого развития**

В статье обоснованы теоретико-методологические основы оценки и проведен концептуальный анализ базовых положений формирования инновационной модели аграрного сектора на принципах устойчивого развития. Раскрыт методологический контекст формирования инновационной модели на принципах устойчивого развития, с учетом критической важности аграрного сектора как системы, в которой реализуются отношения для обеспечения национальной продовольственной безопасности. Предложены стратегические приоритеты, идеологические ориентиры для реализации концепции устойчивости в аграрном секторе экономики в рамках решения задачи инноватизации отрасли с последующим повышением ее конкурентоспособности. Методологически сопоставлен и имплементирован в систему научного дискурса аспект внедрения мероприятий реализации целей устойчивого развития в рамках формирования инновационной модели агропромышленного сектора.

***Ключевые слова**: аграрный сектор, инновационная модель, устойчивое развитие, инноватизация отрасли.*

V. Rybachuk. **Theoretical and methodological evaluations of innovative model formation of agricultural sector on the basis of sustainable development**

In the article the substantiation of theoretical and methodological bases of assessment is provided and the conceptual analysis of bases of the innovative model formation of agrarian sector on bases of sustainable development is carried out. The methodological context of the innovation model formation on the basis of sustainable development is revealed, taking into account the critical importance of the agricultural sector as a system in which relations are implemented to guarantee national food security. Strategic priorities and ideological guidelines for the implementation of the concept of sustainability in the agricultural sector of the economy in the framework of solving the problem of innovation of the industry with the subsequent increase of its competitiveness are proposed. The aspect of implementation of measures of realization of the purposes of sustainable development within the limits of formation of innovative model of agro-industrial sector is methodologically compared and implemented into the system of scientific discourse.

***Keywords**: agricultural sector; innovative model; sustainable development; industry innovation.*